

Jaunimo kalbinės nuostatos konservatyvaus ir vietinio kalbos varianto atžvilgiu

Rūta Kalinauskaitė

Bakalauro darbas, 2011 m.

Vadovė L. Vaicekauskienė

Santrauka

Sociolingvistinėje literatūroje dažnai kalbama, kad kalba yra glaudžiai susijusi su ją vartojančiais žmonėmis, todėl visuomenė dažnai vertindama kurią nors kalbos atmainą drauge vertina ir jos vartotojus. Didžiausią prestižą paprastai turi konservatyvioji kalbos atmaina (daugelyje šalių tai yra standartinis kalbos variantas), siejama su išsilavinusiais, aukštą socialinę padėtį turinčiais asmenimis. Konservatyvusis kalbos variantas dažnai iškeliamas kaip sektinas pavyzdys ir vertinamas geriau negu vietinė kalbos atmaina. Tačiau kyla klausimas, ar keičiantis kartoms drauge nekinta ir kalbinės nuostatos ir ar dabartiniam jaunimui aktualios tos pačios vertybės kaip ir vyresniajai kartai? Savo darbe nusprendžiau panagrinėti, kokią kalbos atmainą Norvegijos ir Lietuvos jaunimas vertina labiau: konservatyviąją ar vietinę. Taip pat norėjau išsiaiškinti, kaip jaunieji norvegai ir lietuviai vertina savo pačių vartojamą kalbą kitų dviejų kalbos variantų atžvilgiu.

Jaunimo sąmoningom kalbinėm nuostatom ištirti tyrime buvo naudojamos anketos, sudarytos iš dviejų dalių. Pirmojoje dalyje norvegų ir lietuvių jaunimas turėjo įvertinti devynis norvegų arba lietuvių kalbos variantus. Tarp tų variantų buvo konservatyvusis ir vietinis kalbos variantai bei jaunimo kalba. Likę šeši kalbos variantai buvo skirti dėmesiui nukreipti nuo tyrimo objektų. Antrojoje dalyje jaunimas turėjo aprašyti Oslo arba Vilniaus dialektus, lietuvių bendrinę kalbą arba riksmolą (norv. *riksmål*) ir jaunimo kalbą atsakydami į atvirus klausimus.

Tyrimo rezultatai rodo, kad tiek lietuviai, tiek norvegai geriau vertina vietinį kalbos variantą. Didžioji dauguma respondentų šią kalbos atmainą įvertino teigiamai ir prisipažino patys ją vartojantys. Visgi pagrindinis skirtumas tas, kad lietuvių jaunimas dažnai Vilniaus dialektą tapatina su bendrine kalba, o jaunieji norvegai teigia, kad nors ir patys vartoja Oslo dialektą, tačiau jų pačių kalboje pasitaiko daugiau vadinamojo slengo žodžių, o visiškai švaria Oslo tarpe kalba tik suaugusieji.

Jeigu vietinį kalbos variantą lietuviai ir norvegai vertino ganėtinai panašiai, tai nuostatos konservatyviosios kalbos atmainos atžvilgiu labai išsiskyrė. Dauguma jaunųjų norvegų šį variantą vertino neigiamai teigdami, kad jis yra senamadiškas ir vartojamas nebent jų senelių. Vos keli iš jų teigė vartojantys šį variantą. Lietuvos jaunimo nuostatos buvo visiškai kitokios. Dauguma buvo pozityvūs bendrinės kalbos atžvilgiu ir teigė, kad tai pats geriausias kalbos variantas. Įdomus faktas yra tas, kad nors dauguma lietuvių jaunimo teigė, kad vartoja šį kalbos variantą, tačiau aprašydami jo vartotojus dauguma nurodė, kad tai yra žurnalistai, lietuvių kalbos mokytojai ar filologai. Visgi vertinant šiuos rezultatus būtina atsižvelgti į tai, kad bendrinė kalba Lietuvos visuomenėje turi aukštą statusą, ko negalima pasakyti apie riksmolą Norvegijoje.

Vertindami jaunimo kalbą dauguma lietuvių, ir norvegų sieja ją su vietiniu kalbos variantu. Abiejų šalių respondentai mano, kad jaunimo kalbai būdingi sutrumpinimai, slengas ir kad ji yra paveikta kitų užsienio kalbų, dažniausiai anglų. Tačiau norvegų jaunimas šią kalbos atmainą vertina gana teigiamai ir suvokia ją kaip tam tikrą kodą, suprantamą tik jų amžiaus grupei. O didžioji dalis lietuvių yra įsitikinę, kad jaunimo kalba yra kupina keiksmožodžių, taip išreikšdami neigiamas nuostatas šio kalbinio varianto atžvilgiu. Tai būtų galima paaiškinti puristinės kalbos politikos įtaka, kai visuomenėje vyrauja itin neigiama nuomonė jaunimo kalbos atžvilgiu.